

Рассмотрена сущность финансового посредничества. Исследованы основные причины развития финансового посредничества. Проанализировано состояние финансового посредничества в Украине, деятельность страховых компаний, банков. Рассмотрены тенденции в развитии страховых компаний, банков. Найдены пути улучшения деятельности финансовых посредников на отечественном рынке денег.

Финансовое посредничество, рынок денег, инновационный банковский продукт, банк, страховая компания.

Essence of financial mediation is considered. Basic pre-conditions of development of financial mediation are investigational. The state of financial mediation is analysed in Ukraine, in particular, activity of insurance companies, leading bank institutions. Tendencies are considered in development of banks, insurance companies. The ways of increase of efficiency of activity of financial mediators are educed at the home money market.

Financial mediation, market of money, innovation bank product, bank, insurance company.

УДК 338.24.021.8

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

І. І. Долженко, кандидат економічних наук

Розглянуто основні підходи до формування стратегії сталого розвитку сільських регіонів України.

Регіональний розвиток, сталий розвиток; сільське господарство, державна політика.

Шлях до європейської інтеграції визначає для українського уряду ряд пріоритетних завдань, які йому необхідно вирішити для успішної інтеграції до Європейського Союзу. Серед цих завдань:

- реформи відносин між урядовими і неурядовими інститутами;
- визначення принципів сталого розвитку на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- дотримання принципів сталого соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності.

Практична реалізація цих завдань потребує вдосконалення національної системи регіонального управління та впровадження реформ у ключових секторах економіки, опираючись на місцеві ініціативи.

© І. І. Долженко, 2014

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом тривалого періоду в Україні не було законодавчої бази для регулювання регіонального розвитку, що вплинуло на стан соціально-економічного розвитку і стабільність територій. Також це призвело до ускладнень в процесі міжнародної економічної співпраці України, уповільнення проведення ринкових реформ, появи та загострення багатьох соціальних, економічних, екологічних та інших проблем. Цій проблематиці присвячено наукові публікації, а на урядовому рівні прийнято цілу низку програм, спрямованих на відродження села та підвищення ефективності функціонування сільського господарства. Водночас, на практиці більшість заходів не мали ефекту, а окремі позитивні тенденції нівелюються погіршенням соціально-демографічної ситуації на селі, посиленням монополізації аграрного ринку. Це актуалізує необхідність проведення наукових досліджень, пов'язаних із пошуком стратегічних напрямів розвитку сільських регіонів з метою наближення його рівня до стандартів ЄС.

Мета дослідження – обґрунтування основних стратегічних напрямів розвитку сільських територій в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Нинішню ситуацію регіонального розвитку в Україні можна охарактеризувати тим, що:

– раніше проблема нерівності в регіонах ніколи не сприймалася як загроза національній безпеці, більше уваги приділялося макроекономічним показникам та їх позитивній тенденції. Навіть після введення поняття «депресивна територія» [1] не було запропоновано адекватних інструментів, які дозволили б поступово подолати цю проблему. Штучне субсидування в цих регіонах призвело до виникнення нової проблеми – зменшення бажання працювати для створення економічного прибутку регіонів;

– недосконала система збору та зберігання даних в інституціях центрального уряду й місцевих радах;

– посадовці, що обіймають керівні посади, достатньо часто змінюються і це не дає можливості жодному з них реалізувати стратегічні програми і досягати поставлених цілей.

Для розвитку і вдосконалення регіональної політики в Україні важливо взяти до уваги досвід інших держав, особливо країн членів Європейського союзу (ЄС). У цих країнах успішна регіональна політика, основні цілі її спрямовані на згладжування регіональних відмінностей, розвиток депресивних територій, а також забезпечення високого рівня конкурентоспроможності місцевих економік.

Сільськогосподарський сектор у більшості країн східного партнерства (ЕaP) і країн сусіднього партнерства (NP) включає в себе велику кількість домашніх господарств, які характеризуються дрібним землекористуванням, мають обмежений доступ до ринку, обмежені ресурси та потенціал до зростання [2]. Це робить сільськогосподарський сектор вразливим і неприбутковим. Ці фактори відіграють важливу роль у збільшенні числа депресивних районів і сіл з вимираючим статусом.

Важливо також наголосити на впливі пострадянського режиму у цих країнах, який позначився, перш за все, на визначенні адміністративно-територіальної одиниці «село» – як область з низьким рівнем життя та соціальними послугами, а також із одним основним джерелом доходу від виробництва сільськогосподарської продукції та реалізації її за цінами, набагато нижчими, ніж ринкові.

Крім того, процес виробництва побудований на застарілих технологіях без використання інновацій. Основною причиною цього є брак знань про застосування вищезгаданих інновацій, які можуть зробити виробництво більш вигідним для економіки й навколишнього середовища, суттєво знижують вартість виробництва, тим самим даючи можливість зробити більшим прибуток. Ще один фактор, який відіграє важливу роль у сповільненні процесу регіонального розвитку – високий рівень недовіри до кооперативних фермерських об'єднань. Ця проблема також є одним із ефектів «пострадянського часу», де основним здобутком співпраці між фермерами став нерівномірний розподіл прибутку і активів між учасниками кооперативів.

Для зміни ситуації в регіонах країн EaP і NP система управління структурована на принципах сталого розвитку й заснована на відкритості учасників на всіх рівнях державної, регіональної та місцевої влади. Фундаментальний підхід для цієї реструктуризації відображено в стратегії Сталого розвитку сільських районів, яка використовується для країн Центральної Європи.

В Європейському законодавстві можна знайти таке визначення сталого розвитку – це той розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для майбутніх поколінь так само задовольняти свої власні потреби. Інакше кажучи, забезпечення того, щоб сьогоднішнє зростання не ставило під загрозу можливість зростання майбутніх поколінь [3].

Сталий розвиток є результатом гармонійного поєднання економічної, соціальної сфер і сфери захисту навколишнього середовища (рис. 1).

Взаємодія цих сфер дає можливість охарактеризувати модель сталого розвитку такими ознаками:

- взаємодія між економічною сферою й соціальною відображується в справедливому розвитку;
- взаємодія між економічною сферою і сферою захисту навколишнього середовища відображується в життєздатності системи;
- взаємодія між соціальною сферою і сферою захисту навколишнього середовища відображується в толерантному ставленні між компонентами.

У стратегії «Європа 2020» сталий розвиток описується з лейтмотивом «розумного, стійкого і всеосяжного зростання» [5].

Основне призначення цієї стратегії – це визначення моделі зростання, в якій основну роль відіграють інновації, як головний фактор для підвищення конкурентоспроможності виробників, а освіта розглядається як особлива перспективна амбіція для ЄС, оскільки

високий рівень освіти населення може зміцнити трудовий капітал країн і тим самим позитивно вплинути для економічного зростання ЄС.

Рис. 1. Модель сталого розвитку [4]

Раніше сталий розвиток найчастіше асоціювали винятково із зеленою економікою¹, тепер до цієї стратегії додалися питання захисту навколишнього середовища та соціальної сфери. У стратегії ЄС-2020, визначено такі основні цілі: підвищення рівня зайнятості в регіонах та посилення рівня соціальної й територіальної згуртованості (кооперації).

Європейська Комісія (2010 р.) ідентифікувала проблеми, що можуть відігравати важливу роль у процесі впровадження стратегії сталого розвитку:

- а) повне використання трудового потенціалу, вирішення основної проблеми – старіння населення і посилення глобальної конкуренції;
- б) боротьба з бідністю та її наслідками;
- в) поглиблення соціальної інтеграції, зокрема, приділяючи більше уваги можливостям різних соціальних груп протягом їх життєвого циклу (вразливі групи населення);
- г) забезпечення територіальної згуртованості (кооперації) з метою запобігання або зменшення масштабів нерівності розвитку регіонів.

¹Зелена економіка (Green economy) – поліпшення добробуту населення і соціальної справедливості одночасно зі значним зниженням дефіциту ресурсів та екологічних ризиків. Під цим мається на увазі: зниження рівня CO₂, ефективне використання природних ресурсів та соціальна активність населення (ООН, департамент Сталого розвитку).

Сталий розвиток – процес, який повинен бути скерований ініціативою та потребами місцевого населення регіону. Даний підхід визнає, що різноманітність це є факт життя, і що відмінності в суспільстві – природне явище. Відмінності можуть бути зумовлені цілим рядом факторів, деякі з них є універсальні, деякі залежать від культури або від специфічних умов середовища. Таким чином, у контексті сталого розвитку основна увага спрямована на зміни в суспільстві з метою зменшення рівня соціальної нерівності й боротьби з дискримінацією між його членами. Головна мета стратегії визначається як створення рівних можливостей для всіх ланок соціуму.

Щодо України, то з 2005 р. уряд запровадив нову стратегію розвитку регіонів, спрямовану, головним чином, на вирішення однієї з основних проблем – непропорційний економічний розвиток [1]. Метою такого підходу було створення умов для реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій. Стратегія заснована на децентралізації систем місцевого та регіонального самоврядування і спрямована на посилення ролі місцевих влад у вирішенні економічних, соціальних та екологічних проблем регіонів.

Тобто, влада України намагається змінити характер відносин, поглядів і поведінки між центральними, регіональними та місцевими органами від «зверху-вниз» з централізованим плануванням та щорічно визначеним бюджетним програмуванням, до більш місцевоорієнтованої та незалежної системи, заснованої на локальній ініціативі й багаторічному і мультиджерельному фінансуванні [7].

Водночас, основоположною складовою ефективного економічного зростання розвитку регіонів є сільськогосподарське виробництво. Його розвиток залежить від ряду ризиків та чинників, як природного, так і антропогенного характеру, що можуть мати сильний негативний вплив на аграрний розвиток.

Основними цілями нинішньої стратегії аграрного розвитку України повинні бути стійкість сільської економіки, її конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках, забезпечення продовольчої безпеки країни і збереження селянства, як носія української ідентичності, культури й духовності.

Основні можливості для розвитку та перешкоди, що мають вплив на процес, було відображено в таблиці SWOT-аналізу, яку було створено дослідницькою групою ФАО [2].

SWOT-аналіз сільськогосподарського сектору України

<u>S (сильні сторони):</u>	<u>W (слабкі сторони):</u>
<ul style="list-style-type: none"> – порівняльні переваги в сільському господарстві і харчовій промисловості, з величезними площами родючих орних земель; – сильний природний потенціал для експорту основних сільськогосподарських товарів: пшениці, соняшнику та інших культур; 	<ul style="list-style-type: none"> – вразливість до ряду ризиків, включаючи ерозію ґрунту, посухи, повені, проливні дощі та заморозки; – неконкурентоспроможні товари та недостатній розвиток продукції більш високої вартості, на яку є попит на зовнішніх ринках; – низька продуктивність порівняно з країнами ЄС;

<ul style="list-style-type: none"> – порівняно з країнами ЄС, менш витратна робоча сила; – агрохолдинги здатні до організації ефективного виробництва та експорту; – доступ до великих ринків СНД та вступ до СОТ; – політика розвитку сільського господарства з акцентом на розвитку підприємництва. 	<ul style="list-style-type: none"> – бюджетні програми підтримки мають обмежену прозорість, віддають перевагу сільськогосподарським підприємствам, які впроваджують невідповідну політику та несталі методи господарювання; – напівнатуральне сільське господарство ведеться на мільйонах дрібних і роздроблених земельних ділянок, високе безробіття; – нерозвиненість ринкової інфраструктури, у тому числі обробки, зберігання, пакування, переробки, охолодження й розподілу продукції; – недостатня кількість ринкових досліджень і розробок; – незавершена земельна реформа зменшує інвестиційні можливості для фермерів; – відсутність політики розвитку сільської місцевості або фінансованих програм; – слаборозвинена сільська інфраструктура.
<p style="text-align: center;"><u>О (можливості):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> –нові економічно ефективні та екологічно сприятливі технології мають великий потенціал; –модернізація системи управління якістю сприятиме розширенню доступу до нових міжнародних ринків для продукції більш високої вартості; –угоди про асоціацію з ЄС та DCFTA відкриють нові ринки; –збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію; –поліпшення інвестиційного та бізнес-клімату дозволить збільшити інвестиції в сектор з боку місцевих та іноземних джерел; –завершення земельної реформи та формування ефективного ринку землі створить нові можливості в сільськогосподарському секторі; –удосконалення сільської інфраструктури шляхом розбудови доріг та соціальних структур підтримуватиме розвиток бізнесу в сільській місцевості а, отже, рівень зайнятості та доходів; –Україна має можливість стати найбільшим виробником органічної продукції в Європі; –потенційний попит на біопаливо в ЄС (виробництво олійних культур ріпаку) 	<p style="text-align: center;"><u>Т (загрози):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – ерозія ґрунтів та зниження родючості земель у зв'язку з інтенсивним використанням; – використання виробниками комунальних пасовищ, з відсутністю стимулів для комерціалізації; – можлива невдача щодо поліпшення ділового та інвестиційного клімату, з перешкоджанням подальшому розвитку та конкурентоспроможності; – повільний прогрес у прийнятті міжнародних стандартів; – слабкі зв'язки в ланцюгах поставок і відсутність доступу до ринків для невеликих первинних виробників; – відсутність національної племінної бази, залежність від імпортних порід і кросів; – аміри здійснення інтеграції одночасно по різних напрямках DCFTA з ЄС, Митний союз із країнами СНД тощо); – політичні проблеми здатні уповільнити розвиток експортних ринків; – заходи щодо захисту ринку з боку Митного союзу (Росії, Білорусі, Казахстану); – тенденції до скорочення кількості населення, особливо в сільській місцевості (рис. 2)

Наявність однієї із зазначених у таблиці загроз, ми можемо підтвердити на рис. 2. Динаміка зміни структури населення України та кількості населення є від'ємною. Ця тенденція призводить до зменшення потенціалу трудового капіталу в країні, а також до посилення демографічної проблеми, старіння населення.

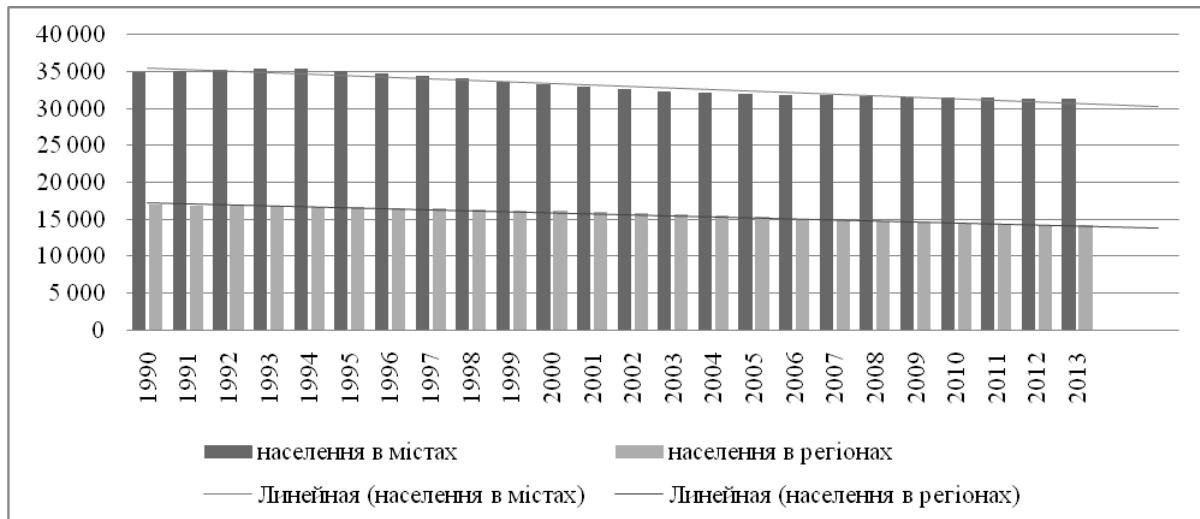

Рис. 2. Динаміка зміни структури населення України, 1990–2013 роки [6]

Одним із основних факторів цієї тенденції є процес міграції серед молоді до європейських країн у пошуках можливостей для побудови свого успішного життя. Важливу роль у цьому відіграє психологічний фактор: невпевненість людей щодо свого забезпечення в Україні та майбутнього процвітання.

Загалом, є необхідність розробки багатофункціональної стійкої моделі розвитку регіонів яка б включала систему сільського господарства та була краще пов'язана з ринками реалізації продукції, що могло б гарантувати фермерам та їх сім'ям більш стабільний рівень життя.

Вирішення вищезазначених проблем та загроз повинно бути взято до уваги при побудові програми розвитку сільських районів, яка могла б гарантувати послуги й підтримку, доступні для дрібних фермерів з одночасним здійсненням інвестицій в сільську інфраструктуру. Це дозволить створити таке середовище проживання, яке б, щонайменше, забезпечувало мінімальний рівень комфорту життя, тим самим даючи можливість сільській молоді побачити своє майбутнє в селах України.

Водночас, розвиток сільських районів повинен здійснюватися в межах аграрної політики, яка включає поліпшення функціонування ринку землі, відкриває міжнародні ринки за допомогою торгових угод, поліпшує умови сертифікації та стандартів контролю якості продукції й виробництва на всіх рівнях, а також сприяє використанню екологічно безпечних методів ведення сільського господарства.

Конкретні пропозиції включають:

- розробку Національного кодексу сталого сільського господарства для формування й розповсюдження позитивного сільськогосподарського досвіду;

- програми підтримки розвитку продовольчих ринків та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва;
- сприяння розвитку малого та середнього бізнесу й співпраці через сільськогосподарські об'єднання як засобу для заохочення створення нових робочих місць у сільській місцевості, що буде сприяти зниженню рівня безробіття й підвищувати економічну стабільність;
- прийняття Закону «Про сільське господарство», що дасть правову можливість здійснення викладених вище пропозицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Нині Україна знаходиться на етапі формування ефективного законодавства у сфері розвитку сільських регіонів, які мають у своїй власності багаті природні ресурси, економічний і культурний потенціал і можуть бути джерелом для забезпечення повної зайнятості і більш високого рівня добробуту населення. Стратегічною метою фінансового забезпечення розвитку сільських регіонів є формування економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної рівності на селі.

Для забезпечення необхідних умов переходу сільських громад до системи стабільного й комплексного соціально-економічного розвитку, влада України повинна запровадити довгострокову стратегію з урахуванням усіх можливостей, які можуть бути надані фінансовими інститутами ЄС та використовувати, як приклад, стратегії та методи, що реалізуються в країнах ЄС і мають позитивний характер. Прийняття нової стратегії для майбутнього розвитку регіонів дозволить підвищити рівень якості життя в сільській місцевості й створить основу для підвищення рівня ініціативи серед місцевого населення щодо будівництва свого життя в селах.

Список літератури

1. Про стимулювання розвитку регіонів : закон України від 08.09.2005 № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>
2. Оцінка розвитку сільськогосподарського сектору і сільської місцевості в країнах Східного партнерства: Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fao.org/docrep/field/009/aq674uk/aq674uk.pdf>
3. Європа : збірник законодавств для ЄС, сектор регіональної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/review_and_future/index_en.htm
4. IzReal.EU – It's really you; tag archive Sustainable [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://izreal.eu/tag/sustainable/>
5. Europe 2020 targets : [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_en.htm
6. Державний Комітет Статистики України : [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку : практич. посіб. / О. Берданова, В. Вакулєнко ; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : Софія-А. – 2012. – 88 с.
8. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : монографія / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; наук. ред. В. В. Борщевський. – Львів, 2012. – 216 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

Рассмотрены основные подходы к формированию стратегии устойчивого развития сельских регионов Украины.

Региональное развитие, устойчивое развитие, сельское хозяйство, государственная политика.

The main approaches to building a strategy for sustainable development of rural regions of Ukraine.

Regional development, sustainable development, agriculture, public policy.

УДК 336.71/.77

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Т. І. Євєнко, аспірант*

Виявлено переваги та недоліки інтегральної методики прогнозування фінансової кризи банківських установ та рейтингової методики CAMELS (методика НБУ), яка полягає у визначенні загального стану банку за всіма напрямками його діяльності. Встановлено проблеми застосування методики CAMELS та можливості її адаптації у практиці вітчизняних банківських установ для оцінки фінансової неспроможності.

Фінансова неспроможність, ліквідність, сумарні зобов'язання, інтегральний показник, коефіцієнт варіації, методика CAMELS.

Ключовою проблемою сучасної економіки України є криза платежів у банківській системі. Питання фінансової неспроможності в економічній ситуації, яка склалася в Україні внаслідок світової фінансової кризи, набувають особливого значення, що пов'язано зі значним зниженням платоспроможності, рентабельності банківських установ. З'ясування сутності банківських криз, з погляду можливостей їх дослідження в аналітичному процесі, дозволяє сформувати адекватну систему аналітичних показників діагностики кризових явищ та методичний інструментарій їх оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню оцінки фінансової неспроможності та банкрутства приділяється велика увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців. Розробкою методик і критеріїв прогнозування банкрутства займалися такі провідні вчені, як Е. Альтман, У. Бівер, Р. Ліс, Г. Спрінгейт, Дж. Таффлер, Г. Тішоу, Д. Дюран, Р. Сайфуллін, Г. Кадиков, В. Ковальов та ін. Вагомий внесок у вирішення питань банкрутства та антикризового управління зробили вітчизняні вчені:

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор В. П. Мартиненко

© Т. І. Євєнко, 2014